

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ČÍSLO 7-8.

ROČNÍK XVIII.

ČERVENEC—SRPEN 1937.

ČÁST VŠEOBECNÁ

Redaktor: Plukovník gšt. František Pobunek.

Plukovník gšt. Karel Pražák:

Chvála obrany.

Kritická úvaha o doktríně.*)

Úvod.

Obrana byla za světové války vybudována do největší technické dokonalosti a byla charakteristickým znakem této války. Po skončení války však upadla do úplné nemilosti všech taktiků. Je považována za méně cennou a uchylovat se k ní považuje se za méně hodnotný způsob operování.

Není konečně divu, neboť je považována za příčinu dlouholetého trvání války, nesmírných obětí na lidských životech a hospodářských ztrát. Proto moderní doktrína vyžaduje ofensivní jednání, přechod do obrany se připouští jen jako východisko z nouze.

Důsledky této doktríny můžeme sledovat na všech manévrech a při taktických cvičeních všech armád. Není-li úkolem přísně stanoveno obranné chování, útočí vždy obě strany všude, kde je to jen možné. Nastává marathonský běh obou protivníků k střetnutí za tím účelem, aby byla obsazena co největší část terénu, a operace končí obyčejně urputným bojem o určitou kotu, která nabývá mamutího významu.

Zatracování obrany a snaha o ofensivu a útok děj se co děj není novým zjevem. Táž doktrína panovala již před světovou válkou. Vidíme také na všech bojištích, mimo u německé armády ve Východním Prusku a u srbské armády na Balkáně, že všechny armády na počátku války r. 1914 útočí. Na západě útočí Francouzové i Němci, na Balkáně útočí Rakušané, v Haliči útočí Conrad excentricky na sever a na východ, Rusové útočí ve Východním Prusku i v Haliči. Při tom však zjistíme, že se jen Hindenburgovi a Srbům podaří dosáhnout úspěchu: zničit nepřítele. Naproti tomu ofensivy ostatních armád získají někde terén, zklamou však více nebo méně, neboť hlavní účel: zničení nepřítele, se nezdaří.

*) Redakce upozorňuje, že zajímavá studie plk. gšt. Pražáka vyjadřuje osobní názory autorovy, a vítala by diskusi o nich ve VR.

Předválečné předpisy zdůrazňovaly: „V nejistých případech a za nejasné situace je vždy lépe útočit a tak si zachovat volnost jednání.“ Primitivnost tohoto předpisu bije do očí, je to výtečný předpis pro slabé a nejisté velitele: hodí se vždy.

A přece vynikající vojevůdci a vojenští spisovatelé obranu chválí. Tak píše 1806 Napoleon, máje značně vyšší síly než Prusové, Soultovi:

„Až sloučím své síly u východů z defilé Frankenvaldu, vyrazím až po Neustadt a Triptis. Potom může nepřítel podniknout, co se mu zlíbí. Bude-li na mne útočit, budu nadšen; dá-li na sebe útočit, neopominu to. Chci bitvu tak anebo onak. Chce-li nepřítel na mne útočit, máje velkou důvěru v sebe, je to pro mne to nejpříjemnější, co se může stát.“

Clausewitz považuje obranu za silnější způsob operace, útok za způsob slabší.

Konečně, posuzujeme-li nestranně průběh světové války, musíme přiznat, že i ofensiva často zklamala: vedla buď k neúspěchu nebo nebyl úspěch dosti pronikavý. Ústřední mocnosti provedly mnohé velké ofensivy a nakonec byly přinuceny ke kapitulaci. A i když dohoda dobyla nakonec vítězství vytrvalými ofensivami, trvalo to dlouhou dobu a zničilo to hospodářský život i vítězných států.

Přes to však, že ve válce útok často zklamal — možno říci, že častěji než obrana — očekává moderní doktrina vše od útoku a staví obranu na podřadné místo. Doktrina se opakuje.

Útok i obrana jsou rovnocenné způsoby boje, a jsou-li vedeny schopnými veliteli, musí mít úspěch, úspěch pozitivní, jevíci se v zničení nepřítele. Zklamal-li některý z nich — a vlastně zklamaly ve světové válce oba způsoby — není to vina jednoho z obou způsobů boje nebo vina zdokonalení výstroje, nýbrž vina velitelů a doktriny.

Dokázat to, jakož i ukázat, že příčiny neúspěchu byly stejné u obrany jako u útoku, je účelem tohoto článku.

Co se vytýká obraně?

Důvody proti obraně. Jaké jsou důvody, které se uvádějí pro odůvodnění méněcennosti obrany?

Je to především ztráta iniciativy, podřízení vlastní vůle vůli nepřítele a vzdání se volnosti jednání; z toho vyplývající pasivita, která nevede k úspěchu, dále ohrožení morálky vojska a event. ztráta terénu. Jsou to zajisté na první pohled závažné důvody. Prozkoumáme-li je však blíže, uvidíme, že nejsou nikterak znakem obrany, nýbrž znakem každé špatně založené operace, ať obranné, ať útočné.

Hlavním důvodem proti obraně uváděným je ztráta iniciativy a vzdání se volnosti jednání. Již tento důvod však je na místě, jen jde-li o obranu podle doktriny, t. j. o obranu zaujatou z přinucení pod vlivem nepřítele. Zakládá se však na omylu právě tím, že záleží v pochybeném chápání obrany. I ta se musí řídit jasně předvídaným plánem, který řídí celou operaci k pevnému, předem stanovenému cíli. Nesmí se dát svést jen k větším anebo menším reakcím na činnost nepřítele a tím podřizovat se jeho vůli.

Omyl, že obrana se vzdává iniciativy, vznikl tím, že velitelé, kteří nedosáhli úspěchu ofensivou, ztratili odvalu a přejdou do pasivity, slibující si od obrany aspoň zabránění katastrofě. Jsou to bohužel obvyčné

tyto příklady ze světové války, které považujeme za vzor obrany. Další příklady skvělých obranných operací (Napoleon 1813, 1914 a 1915; Lee ve válce Severu proti Jihu) pozbývají své účinnosti tím, že jsou vedeny proti zdrcující přesile, přece konečně končí neúspěchem.

Právě světová válka, z níž bychom mohli čerpat nejnovější poučení, ukazuje jen obranu vynucenou, vzniklou jen z rozpacitosti, když doktrína o ofenzivě a touto příležitostí selhala. Zrovna tak lze ovšem i říci, že zklamala ofenziva; obě však, jak defensiva, tak i ofenziva, nezklamaly pro svůj ráz, nýbrž pro nesprávnou doktrínu.

Skutečná obrana nemá nic společného s nejasnou a nejistou nečinností, která jen někdy křečovitě sebou cukne, aby si dodala zdání vlastní činnosti nebo aby reagovala na příliš prudkou činnost útočníka.

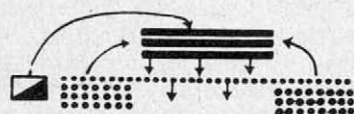
Skutečné důvody zklamání při obraně i útoku. Vlastní příčina neúspěchu obrany ve světové válce byla táž jako příčina neúspěchu ofenzivy. Je to zanedbání hloubky a přiblížení se k taktice lineární a ke kordonu.

Jednou ze závad předválečné doktriny byla snaha mít co nejdříve co nejvíce sil na bojišti. Hloubka neměla být větší než taková, aby všechny jednotky mohly během jednoho dne vstoupit do boje. Nejžádoucnějším proto bylo mít na začátku boje co možná nejvíce jednotek v 1. linii. Tato zásada, platná za dob Napoleonových, byla úzkostlivě dodržována, ač moderní boje trvaly i několik dní.

Tak nemají Rakušané při vyražení proti Srbsku r. 1914 ani jednu divisi v druhém sledu, v Haliči mají krátce po zahájení operací všechny sbory již v první linii. Jsou-li Rusové na tom lépe, není to vědomou zásluhou jejich vedení, nýbrž jen zásluhou pomaleji probíhající mobilisace, takže se některé sbory teprve shromažďují.

Také Francouzové mají 21. srpna z 18 sborů již jen jeden v druhém sledu; v téže době mají Němci z 35 sborů jen dva v druhém sledu.

Široké fronty dosažené tímto lineárním navlékáním divisi do jedné čáry jsou velitelům velmi vítány, protože dávají větší naději na obchvat, který byl vrcholným cílem, od něhož se očekávalo neomylně dosažení úspěchu. Bitva u Cannae byla tak skvělým lákadlem, že každému veliteli tanula na mysli jako dokonalý vzor a ideál. Jistě právem, avšak zrovna tak, jako doktrína pokazila princip Napoleonův mít co nejvíce sil na bojišti, tak nepochopila i tento vzor. Stačí pohlédnout na připojené dva náčrty, aby každý hned pochopil, jak byl převrácen tento vzor ve světové válce a jak zvodnatěla tato skvělá idea:

Obchvat u Cannae

————— Římané Hanibal

Obchvacování ve světové válce.

Vidíme, že Hanibal zeslabil střed, kde se brání, ba i ustupuje, zatím co na křídlech, ač je slabší, chce obchvacovat a má hloubku. Zato se stává ve světové válce je lineární, povšechně stejnoměrná a obchvat je prováděn slabými silami (a), které nepřítel dovede zneškodnit svými silami (b), a naopak sám zase částí (c) sil obchvacuje. Ty zase zastaví

červený silami (d) a obchvacuje zbylými silami (e). Tato hra se střídavě opakuje, fronta se stále prodlužuje a změluje. Ofensiva této kordonovité fronty je zaražena a přechází se ke kordonovité obraně. Výrazným příkladem tohoto způsobu boje je *course à la mer*, když se zhroutila německá ofensiva na Marně r. 1914.

Při takové kordonovité obraně nesmí do armády napjaté jako struna nikde být vyražena díra. Tím nabývá terén v každém bodě přímé důležitosti; musí být tedy přímo hájen. Nebezpečí proražení fronty je všude, v každém místě; nastává proto houževnatý boj o každou píď terénu. Terén musí být povšechně stejnoměrně obsazen a fronta nesmí mít mezery.

Pasivita tohoto způsobu obrany se jeví i v tom, že ideálem průběhu fronty je přímka. A přece záhyby fronty skýtají podnikavému veliteli více příležitostí k operacím než fronta přímá, dovolujíce soustředění paleb, centrální postavení záloh, účelnou kombinaci směrů atd. Tu však prosvítá pravá podstata doktrinářské obrany: protože není podnikavá, nemá ze záhybů radost, že jí poskytují příležitost k operacím, nýbrž jen strach, že jich nepřítel použije k svým operacím: proto má snahu o přímou frontu.

Strach z mezer a o boky, snaha o šířku a o zajištění na každém místě vyplývají z lineární strategie: vedou nezbytně k zanedbání principu hloubky. Tím pozbývá útok průraznosti, obrana pružnosti. Není možné rychle přemístit těžiště boje nebo změnit plán podle situace a využít slabin nepřitele. Velitel ztrácí vliv na vývoj boje, protože nemá průrazných záloh. Jeho činnost v boji je třeba velmi pečlivě a doktrinářsky shledávat, aby tato nemohoucnost byla zakryta. Slabé zálohy, které má, nemohou význačně změnit situaci, podobně je tomu i se změnou směrů zasazených jednotek a s manévrem dělovou palbou. Jsou to jen prostředky pomocné, od nichž důraznou změnu situace očekávat nemůžeme.

Boj o terén. Všechny neúspěchy během války, které právě z této lineární strategie vyplývaly, byly však svedeny na mezery a na ohrožené boky. Tím povstal strach o každý kousek terénu — cílem války přestalo být zničení nepřitele; místo tohoto zásadního cíle nastal zdoluhavý boj o terén. Vojevůdové pocitovali nesprávnost tohoto počínání: více méně důmyslné *théorie*, jako *theorie* o opotřebování nepřitele stálými, předem beznadějnými útoky, měly zakrýt, že doktrina je v koncích. Nemohli však v zajetí doktriny, fascinováni strachem z mezer, strachem o terén a obavou o boky nalézt jiné východisko a jiný způsob boje.

Roku 1914 po ústupu od Marny má sice Falkenhayn v plánu excentrický ústup 1. a 2. armády a ofensivní zásah 6. armády, shromážděné u Maubeuge k obchvatu levého francouzského křídla, avšak již 15/9 upustí od tohoto plánu a ponechá 1. a 2. armádu vedle sebe v zaujatých postaveních: je to odhodlání k pasivní obraně. Důvodem k tomu byl jednak odpor k ústupu, strach z morálního vlivu ústupu na vojsko a obava, že by nepřítel získal další volnost jednání; hlavním důvodem byl však strach z toho, že by se mezera mezi 1. a 2. armádou znovu otevřela a že by nepříteli byly vydány velké části dobytého terénu.

Při těchto úvahách se zapomíná, že mezery samy o sobě nejsou nebezpečné a špatné; jsou jen nezbytným důsledkem manévrování. Ani ztráta terénu sama o sobě není roz-

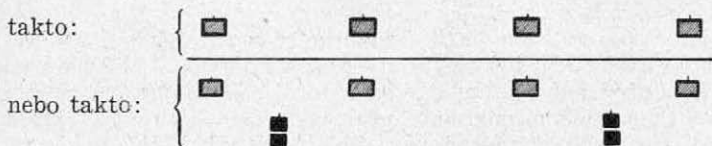
hodující. Hlavním cílem je najít operaci, která by nepřítele zničila; pak padne terén sám, bez velkých obětí vítězi do rukou.

Jak po světové válce tato doktrína vše ovládala, ukazuje velmi zjevně rusko-polská válka r. 1920.

Poláci vytvořili ve snaze, aby zamezili mezery a neodkryli boky, napřed řídký kordon (v Ukrajině na 500 km fronty 9 divisi a 4 jezdecké brigády) a snažili se v této sestavě útočit. Když tato ofensiva byla zastavena, přešli do obrany; ponechali vpředu slabší síly na celé frontě, zbytek shromáždili v každém úseku jako místní zálohy. Vytvořili tudíž jakési kordonovité skupiny: síly zůstávaly stejně rozptýleny na celé frontě. Stačilo proto 20.000 jezdců Buděnného k proražení této sestavy a k vynucení hlubokého a překotného ústupu celé polské armády.

Teprve potom, v květnu 1920, odhodlali se Poláci k soustředění sil, i když tím obnažili části fronty, a dosáhli proti Rusům — operujícím celkem podobně jako dosud Poláci — vítězství u Varšavy.

Kordon. Skutečný důvod neuspokojení obrany není tedy její podstata sama, nýbrž doktrína, která jí připisuje kordonovitý tvar. Při tom nerozhoduje, je-li tento kordon tvořen jednou linií. I když má místní zálohy, zůstává kordonem, jehož podstata právě je v tom, že síly jsou rozptýleny na celé frontě. Může tedy kordon vypadat

vždy je jeho znakem nesoustředěnost sil. Taková sestava nemá taktické ceny; má svou cenu zpravodajskou, umožňující seznat úmysly nepřítele; to je však vše. Stáhneme-li pak z kordonu několik praporů nebo i celou divisi do zálohy, zůstává sestava stále ještě kordonem.

Souvislá fronta je ovšem pro velitele pohodlná: má při ní zdánlivě malou odpovědnost. Učinil, co mohl, zajistil se všude a dal všechny síly do první linie; má-li neúspěch, nemůže za to; jeho prostředky na přesilu nepřítele nestačily.

Nevýhody souvislé fronty bez náležité hloubky se stávají ještě akutnějšími při moderních armádách, kdy náhlé proražení fronty rychlými obrněnými jednotkami nabývá zvýšené možnosti.

Takové více méně stejnoměrné obsazení fronty má však základní nevýhodu, že nepřítel nemusí útočit na celou frontu; zůstává tedy část vlastních sil — a to slabšího protivníka — v nečinnosti v době, kdy by jí bylo na rozhodujícím místě velmi nutně třeba. Trvá potom delší dobu, než obránce pozná, že těmto částem útok nehrozí, ztratí mnoho času s jich vytažením z fronty a s rozředováním sestavy na místech, která zůstanou v klidu: získané jednotky docházejí pozdě a postupně na rozhodující místo; je třeba je ihned zasazovat a nemohou proto dosíci průrazné změny situace: nastane látání mezer a v nejlepším případě se podaří zastavit ofensivu nepřítele anebo získat původní čáru. Podvolení se vůli nepřítele je při takové obraně zřejmé. Je to vlastně čelní vyrovnání sil a dochází k posílní válce.

Účinek palby. Často se považuje za příčinu dlouhého trvání světové války, pasivnosti obrany v ní a zklamání mnoha ofensiv vystupňování účinku palby moderních zbraní, možnost rychlého spojení a rychlé přepravy sil. Proti tomu lze uvést, že některé boje za světové války netrvaly déle než den, ba jen několik hodin, počítáme-li jen do rozhodnutí a nepočítáme-li využití úspěchu.

Pohlédneme-li do minulosti, zjistíme podobnou snahu o stabilisaci a pasivnost v období posičních válek v XVII. a XVIII. století, kdy snad nelze svádět vinu na tehdejší účinek zbraní. Příčinou tehdy jako za světové války byl strach ze ztráty terénu; za cíl války bylo považováno dobýt nepřátelského území; proto byla snaha vlastní území všude chránit a naopak nepřátelské území obsadit. To vedlo k opevňovacím systémům, kordonům a k zdoluhavým obléháním pevných bodů.

Není tedy rozdíl v příčinách úpadku taktiky a strategie v XVII. století a za světové války způsobem moderní výzbrojí. Spíše snad lze uvést to, že moderní armáda potřebuje mnoho týlových zařízení a že proto musí bojovat o terén; armády XVII. a XVIII. století měly také tuto potíže. Hlavním důvodem však v XVII. století bylo, že naverbované vojsko bylo drahé a že se proto vojevůdci báli bitev v otevřeném poli.

Skuteční, vítězní vojevůdce jak XVII. a XVIII. století, tak i za světové války nedbali však panující doktriny. Příklady jsou Bedřich II. a Hindenburg.

Strach z odpovědnosti. Vlastními důvody tehdy i za světové války je zastrašenost a nerozhodnost lidského ducha a strach před nebezpečím a odpovědností. Delší mírové období vytvoří určitou theoretickou doktrinu, praktický účinek nových zbraní není buď docenován nebo je přeceňován. Zklame-li pak běžná doktrina, dá se slabší duch zastrašit a ztratí odvahu. Pohybná válka vyžaduje silných nervů, podrobuje velitele všech stupňů stálému napětí, chce neumdlévající radost z odpovědnosti. Zato pasivní, posiční válka, která táne zpravidla na mysli při vyslovení termínu „obrana“, je jakési odpočinutí a po-právka nervů velitelů klidu. Není-li v čele jednotky (armády nebo čety) bojovný, podnikavý, chlapecký a vojácký duch, který se cítí v boji v svém pravém živlu, jako ryba ve vodě, přejde jednotka do pasivity. Je to důsledek mírových poměrů, kdy se cení doktrinářství a učnost výše než vojáckost a chlapeckost. Jen obojí však v správném poměru tvoří skutečného vojevůdce.

Zmar ofensivy se pak přičítá v přeceňování vlastního neúspěchu přesilene nepřitele; je to nedostatek lidské představitosti: není zcela jasně známa vlastní situace (hlavně její morální stránka), ani nepřátelská situace a síla. Obě strany mohou proto považovat za výhodnější raději oddechnout si a vyčkávat než znovu riskovat rozhodnou operaci. Neuvaží při tom, že je-li situace blízko vyvrcholení, je nepříteli zpravidla stejné úzko jako vlastnímu vedení. A protože pasivní síla obrany je větší, přejdou oba protivníci do obrany, přerušované jen chabými pokusy o vyrazení z ní, které nemohou vést k úspěchu. Ve snaze pak zajistit si obsazený terén, dotují obě strany první sled co nejsilněji a tím oslabují hloubku postavení. Čím menší se stává hloubka, tím citlivějšími se stávají boky a mezery sestavy; proto je třeba znovu prodlužovat a zesilovat frontu a tím zeslabovat hloubku. Nastává úzkostlivá péče o souvislost linie a o styk se sousedy. Jen málo velitelů se dovede

od toho emancipovat. Skvělým příkladem pro to jsou ve velkém operace generála Hindenburga ve Východním Prusku a u Lodže r. 1914, v menším měřítku operace 12. německé divise v bitvě u Caporetta, která pronikla bez ohledu na sousedy hned v první den bitvy 30 km do nepřátelské sestavy, daleko za Kobarid, a tím rozhodla úspěch celé ofensivy.

Obrana je špatná a méně cenná jen tehdy, je-li obhájce nečinný a pasivní (Mack u Ulmu, Benedek u Hradce Králové, Bazaine u Gravelotte) a nemá-li záloh, čímž je velitel odsouzen k bezmocnosti.

Taková slabošská obrana je ovšem úpadkové skreslení skutečné, záměrné obrany, která je volena s přesvědčením a vedena vůdčí myšlenkou.

Skutečná podstata obrany.

Výhody obrany. Dobýt vítězství co nejrychleji neznamena vyhledávat a přijmout bitvu okamžitě, za jakýchkoli podmínek. Nejlepší vítězství je to, které stojí nejméně obětí na lidských životech a na materiálu. Místo vnucení bitvy nepříteli, což je často nesnadné a jen za pochybných vyhlídek možné, je lépe nechat nepřítele na sebe útočit. Není pak třeba vrhat se střemhlav na nepřítele a začínat boj s vyčerpanými jednotkami a s neorganisovaným týlem; lze ho očekávat ve vyhlédnutém terénu, vhodném pro protiútok, nechat ho narazit a pak se na něj teprve vši silou vrhnout.

Způsob obrany. Jsou možné tři způsoby promyšlené obrany:

a) obránce čeká na vyhlédnutém postavení, až se nepřítel přiblíží k jeho postavení: pak útočí sám,

b) obránce vyčká v tomto postavení útoku nepřítele, brání se a pak vyrazí sám k útoku,

c) obránce přeloží obranu dále dozadu, aby oslabil útočníka do té míry, že musí zastavit ofensivu nebo nemůže již zmocit odpor, který mu postaví obránce na konci jeho postupu; pak přikročí k protiofensivě (Rusové r. 1812).

Při takové takticky správné obraně čeká obránce útočníka v dobře vybudovaném postavení, které je voleno tak, aby je mohl obránce malými silami proti velkým silám nepřítele uhájit. Lze-li při tom oprít křídla o přírodní překážky, je to výhodné. Postavení musí mít svou hloubku a místní zálohy k udržování odporu.

Není účelem tohoto článku uvádět pravidla obrany, pro jejíž technické zařízení můžeme čerpat dostatek poučení ze světové války a jejíž zásady podal podplukovník péch. Trutnovský v lednovém a únorovém čísle letošních Voj. rozhledů. Zmíním se při této příležitosti jen o ceně překážek.

Překážky. Překážka před postavením má cenu jen tehdy, chce-li zůstat pasivním, resp. na těch částech, kde nechce postupovat. Nesmí tedy při obranné bitvě, v níž chce vyražením ve vrcholném okamžiku zničit nepřítele, být před frontou překážka.

Napoleon, který obranou rozuměl jen tento způsob obrany, dává přednost postavení, které dominuje a enfiluje nepřátelské linie před postavením krytým překážkou.

Nejde zde ovšem o překážky proti překvapení pěchotou, které se dají snadno odstranit, nebo obrněnou vzbou, kterými může pěchota projít a které nepřekážejí vlastnímu postupu.

Z toho hlediska vysvítá, proč jak Bedřich II., tak i Napoleon doporučují, že řeky nutno hájit postaveními před řekou, tedy postaveními, která mají překážku za sebou.

„Jediný způsob bránit řeku je ten, že ji máme za sebou.“ (Bedřich II.)

„Nikdy není řeka překážkou, která udrží více než několik dní, a přechod může být zamezen jen umístěním silných sil v předmostích na břehu k nepříteli. Není nic nebezpečnějšího než snaha vážně hájit řeku obsazením přílehlého břehu, protože, překvapí-li jednu nepřítel přechodem — a překvapí nás vždy — najde armádu v obranné sestavě velmi roztažené a zabrání jí shromáždit se.“ (Napoleon.)

Zde se jeví nejlépe rozdíl mezi skutečnou obranou, která chce vítězit, a obranou doktrinářskou, která chce jen udržet terén. Jsme-li za řekou, musíme se spokojit tím, že s pomocí záloh zatlačíme nepřítele, pokusí-li se o přechod, opět zpět — to je činnost čistě pasivní. Jsme-li však před řekou, vyčkáme právě okamžiku, kdy nepřítel rozdělí své síly, aby nás obešel, a využijem tohoto rozdělení sil, abychom ho porazili po částech.

Zálohy. Po tomto odbočení vraťme se k našim úvahám.

Doposud vylíčený systém obrany se nijak neliší od běžného pojetí. Ježto však žádný odpor není nevyčerpatelný a protiútok slabších sil (několika praporů u sboru, 1—2 divisí u armády) stačí z nouze k napravení situace, byl by tento systém celkem pasivní. Je třeba značné masy, nejméně $\frac{1}{3}$ až $\frac{1}{4}$ sil v záloze tak, aby byly mimo boj a mimo směr, kterým by je nepřítel mohl obchvátit. Tato masa se pak vrhne, když nepřítel nasadil všechny své síly nebo aspoň valnou jich část, na část nepřátelských sil, útočí, proráží nebo obchvacuje a tak přivede v okamžiku, kdy boj je na vrcholu, překlón situace ve svůj prospěch.

Takto se stává obranná bitva bitvou rozhodnou, která vede k úspěchu a která může zničit nepřítele účinněji než bezhlavý útok stůj co stůj. Kdo dá s počátku své síly do první linie, bude s počátku klidný, dojde-li k vyvrcholení boje, budou mu síly scházet a bude v úzkostech. Kdo si však ponechá silné zálohy, bude neklidný na počátku boje, bude snášet značnou duševní muka, aby si udržel zálohu a nepromarnil ji snahou o omezování místních nepřátelských úspěchů, bude však na konec pánem situace. I zde platí přísloví: „Kdo se směje naposled, směje se nejlépe.“ Zručný obránce použije svých sil tak, aby mohl vynést poslední trumf.

Má tedy taková obrana i své překvapení, ač se jí často upírá. Překvapení nastane, máme-li na některém místě v daném okamžiku více sil, než nepřítel očekává. „Umění válečnické záleží v tom, že s menší armádou mám vždy více sil než nepřítel na tom místě, kde jde o rozhodnutí. Tomuto umění nelze se naučit z knih anebo ze zkušenosti. Je to takt vedení, které právě tvoří genius vojevůdce.“ (Napoleon.)

Nesnáze obrany. Je nesporné, že obranná bitva, vedená v uvedeném smyslu, vyžaduje více genia a více duševní síly vojevůdce než bitva útočná, o obraně podle doktriny ani nemluvě. Cena velitele vynikne v ní nejlépe; může si ji bez rizika dovolit jen skutečně geniální vojevůdce.

Mimovolně se zde naskýtá srovnání s šermem. Nezkušený šermíř se vrhne na sebe a mlátí bezohledně do sebe; zkušený šermíř se brání,

vyčkává, až si soupeř odhalí nekryté místo, a pak vši silou vyrazí na tuto slabinu. Podobně je obranný manévr znakem vyspělejšího válečnického umění.

V starověku a středověku se vyskytují jen útočné operace. Nic jiného nebylo za tehdejších primitivních poměrů možné. Přece však vidíme již některé obranné operace, vedoucí k úspěchu: tak na př. připomenutá již bitva u Cannae, kde se brání střed, nebo v bitvě u Kresčaku, kde ustoupí jezdeckto za lučištníky; ti se brání útoku francouzského jezdeckta a na konec vypadne anglické jezdeckto do boku odraženého francouzského jezdeckta (jezdeckto bylo tehdy jádrem armády). Nejskvělejším obranným taktikem středověku byl pak Žižka; při tom zničil vojska proti němu vypravená.

Novější taktika čerpá svou inspiraci z taktiky Napoleonovy. Tak zprvu uvedený způsob průrazné obrany není novým výmyslem, nýbrž připamatováním zapomenutých závad taktiky Napoleonovy resp. jeho interpreta Clausewitze.

Jádrem Napoleonovy taktiky bylo držet masu sil pohromadě připravenou tak, aby se činnosti nepříteli, jakmile se projeví, mohlo aktivně čelit.

Že skvěle Napoleonovy obranné operace v l. 1813 a 1814 skončily nezdarem, není důkazem proti obranným operacím; jsou jen důkazem, že při tak nerovném poměru sil ani tímto způsobem nebylo možno dosíci úspěchu.

Když Moltke r. 1860 sestavoval válečný plán proti Rakousku, předvídal obranné shromáždění pruské armády za Labem a vypašení pak z obrany do boku Rakušanů postupujících přes Slezsko na Berlín.

Velmi pěkný příklad toho, jak lze se slabší armádou čelit správným používáním obrany i silnějším silám, dávají nám operace generála Leeve válce Severu proti Jihu (která je vůbec velmi poučná a zajímavá). Konečná katastrofa jižní armády u Petrohradu není jeho vinou. Generál Lee chtěl ještě jednou spojit všechny síly konfederace, aby porazil Shermanna, který postupoval do jeho týlu, dříve než se spojí s Grantem, který postupoval proti němu čelně. Bylo by to však vyžadovalo vyklizení a obnažení prostoru Richmond—Petrohrad a celé pobřežní fronty. Z obavy, že by sídlo vlády Richmond mohlo tak padnout nepříteli do rukou, neschválil prezident Leeův plán a přinutil ho tím k pasivní obraně na místě, a to vedlo ke katastrofě.

Podobné obranné operace za světové války provádí Hindenburg. Brání napřed Východní Prusko, při čemž obnažuje do krajnosti fronty, kde v tu dobu nejde o rozhodnutí. Výsledek této obrany je zničení 1. a 2. ruské armády.

Podobně později chce obnažit celé Slezsko, ač je to důležité průmyslové středisko, a shromáždit novou 9. armádu mezi Beuthen a Pleschen. Conrad však má obavy o své levé křídlo a chce proto, aby se 9. německá armáda připojila k levému křídlu rakouských armád. Rozhodnutí padne podle Conrada, výsledek však je, že i levé křídlo 9. německé armády je obnaženo a ohroženo a musí se účastnit ústupu od Sanu a Visly.

Když pak několik neděl později jde o odražení mocné ruské ofensivy (Dampfwalze), je jasné, že frontální obrana nebo i protiútok 9. armády nemá vyhlídek na úspěch. Proto chce Hindenburg shromáždit 9. armádu u Poznaně a Toruně a útokem z boku zastavit Rusy. Při tom se mají Ra-

kušané bránit, event. pomalu ustupovat na jih na Karpaty s levým křídlem u Krakova a tam stáhnout vyšetřené síly k protiútoku. Tím sice vzniká mezi oběma armádami velká mezera, a to zrovna na velmi nebezpečném směru (na Slezsko), přes to však poučení z předchozího neúspěchu přimknutí působí tak, že je Hindenburgův plán přijat. Conrad se podvolí, neodvází se však k ústupu na Karpaty, nýbrž ustupuje stejnoměrně rozmístěnými silami na celé frontě. Výsledek operací jsou vítězné boje 9. německé armády u Lodže, které způsobí zastavení velké ruské ofensivy.

Podstata správné obrany. Záměrná obrana váže nepřítele a hledí ho zeslabit při zachování vlastní útočné schopnosti. Použije k tomu minima sil, i když riskuje ztrátu terénu. Nedá se ani částečným úspěchem nepřítele svést k tomu, aby vyplývala hlavní zálohy na místní paralysování tohoto úspěchu. Maximum sil si ponechá v záloze, aby smrtící ranou zasáhla vyčerpaného nepřítele, jehož situace je již dobře známa, v tom místě, kde úder je zničující.

K tomu potřebuje zálohy, které jsou velmi daleko vzadu a velmi pozdě zasáhnou, teprve ke konci bitvy, ale se zdrcujícím účinkem. Čím dále jsou zálohy vzadu, tím méně mohou být vtaženy do čelní bitvy a tím méně mohou být obchváceny nepřátelskými obchvacujícími silami, s čímž nutno vždy počítat, neboť je málo bitev, v nichž by nedošlo k obchvatům. Tento obchvat však znamená zpravidla poslední triumf nepřítele, dovedeme-li zachovat trpělivost, budeme my mít poslední triumf v ruce.

To, co bylo řečeno o zálohách při obraně, platí ovšem i při útoku. Počáteční sestava Ludendorffova 21. března 1918 je skvělá; má v 1. a 2. sledu síly, odpovídající jedné divisi a 100 dělům na kilometr fronty. Tato síla může vyhovět všem potřebám prvního dne bitvy, aby udržela souvislost úsilí. Skutečně také večer je nepřátelská fronta prorážena. Hlavní velitelství si však ponechalo ve své záloze jen tři divise (z 62 útočících); schází masa hlavně lehkých sil (jezdeckta, cyklistů, obrněné vozby), která by mohla úspěchu využít. Totéž se opakuje v druhé ofensivě na Marně r. 1918, kdy na konci prvního dne je prorážena mezera 12 km, proti níž spojenci nemají pohotových sil; Němcům scházejí však mohutné zálohy k využití úspěchu.

Napoleon považuje bitvu za vyhranou, jakmile se podaří průlom („que la brèche est faite“). Nemyslí tím ovšem Napoleon, že tím již zničil anebo desorganisoval všechny síly nepřítele, považuje bitvu za vyhranou proto, že získal jeden nebo dva volné boky nepřítele a že považuje za samozřejmé, že v tomto okamžiku disponuje mnohem silnějšími zálohami než nepřítel, takže může úspěchu využít.

Vzdálenost záloh. Zvolení správné hloubky hlavní zálohy a času jejího zasažení patří ovšem již k věcem, které nelze theoreticky stanovit; zde se již projevuje genius vojevůdce. Při přepínání vzdálenosti může dojít k porážce vlastních sil po částech, při slabším ocenění k vtažení zálohy do boje proti vůli velitele a tím k podrobení se vůli nepřítele.

Theoretická vzdálenost těchto záloh je 15 km od čela prvního sledu. Při útoku musí divise prvního sledu, má-li úspěch, proniknout aspoň 5 km do nepřátelského postavení; teprve pak je toto postavení oťreseno, neboť nepřítel musí přemísťovat dělostřelectvo. Teprve v této situaci může

být útočící divise vystřídána, aby byl udržen plynňý postup. Toto proniknutí vyžaduje nejméně dvou hodin času, nesmí tedy druhý sled být dále od čela prvního sledu než 5 km (počítáme-li s obtížemi postupu). Bitva sama se rozhoduje zpravidla v době asi jednoho dne, třetí sled, t. j. záloha velitele celku, nemá proto být vzdálena dále než 15 km od čela sestavy (počítáno opět s potížemi postupu). Je-li vzdálenost větší, nastává nebezpečí, že se bitva stane nesouvislou (Verdun, Somme) a nevede k úspěchu.

Tato vzdálenost 15 km je ovšem jen zcela přibližné theoretické určení; lze ji považovat spíše za minimální než za maximální. Vzdálenost záleží na tom, jak cení velitel vlastní průraznost a hodnotu nepřátelského odporu. To, co platí pro útočníka, platí též pro obránce. I zde musí theoreticky čelo 1. sledu býti 5 km, 3. sledu 15 km vzdáleno od čela sestavy. Prakticky nesmí dojít k zasažení zálohy později, než první sled ztratí schopnost vázat nepřítele (což neznamená, že zálohu zasadíme na tom místě, kde útočí nepřítel); nesmíme proto ani první sled nesmyslnými požadavky po udržení terénu předčasně opotřebovat. Nejde o terén, jde o zničení nepřítele.

O b ě t o v á n í t e r é n u. Obětování terénu má ovšem také v moderní válce své meze. Musí být chráněny směry jdoucí do týlu armády, průmyslové zdroje, zásobovací střediska, důležité komunikace. Je proto třeba předem stanovit čáru, až ke které můžeme pustit nepřítele, aby nebyl život armády ohrožen, a dobu, po kterou bude třeba ho před touto čarou udržet. Nesmíme však při tom být příliš úzkostliví, nebát se ztráty terénu z méně důležitých příčin, nýbrž operovat tak, aby se nepřítel, při nejmenším opotřebování našich sil, rádně zakousl a opotřeboval. Jak velký je rozdíl mezi velkorysostí generála Hindenburga, který se nebojí obnažit průmyslové Slezsko, a obavami generála Falkenhayna, který se bojí po bitvě na Marně obětovat část dobytého terénu!

Aby tyto obavy byly co nejmenší, je třeba účelně organizovat týl armády a již v míru připravovat komunikace a průmysl, aby operační volnost armády byla těmito ohledy co nejméně omezována.

R o z h o d n o s t o b r a n y. Vytýká-li se obraně, že nedává rozhodných výsledků, platí to jen o pasivní obraně; při z á m ě r n ě o b r a n ě, která si ponechává za cenu dočasně slabosti dostatek sil k protiúderu, tento argument padá. Ostatně lze tento argument uplatnit i pro ú t o č n o u o p e r a c i. I zde snaha mít vpředu co nejvíce sil, vede k tomu, že hned s počátku je většina sil v prvním sledu. Veliteli zbude jen malá záloha, jejíž zásah v tom případě, že nepřítel zhatí počáteční plán útočníka, nemůže již věc napravit. Výsledek operace může pak být čelní zatlačení nepřítele a zisk několika čtverečních kilometrů terénu, nedojde však k rozhodnému zničení nepřítele.

Tohoto zničení lze dosáhnout jen zasazením silných záloh po upoutání volných sil nepřítele. Chceme-li mít silné zálohy, zbývá nám k upoutání nepřítele málo sil. Proto bude zřídka kdy možné pomýšlet i čelně hned s počátku na ofensivu, zpravidla budeme nuceni spokojit se s počátku defensivou.

To platí hlavně tehdy, jsme-li slabší než nepřítel. Vyrážíme-li hned s počátku všemi silami, může je nepřítel paralyzovat a zbude mu ještě dosti sil, aby nasadil pak svůj zdrcující úder. Zahájit ofensivu a ponechat si velké zálohy může si dovolit jen ten, kdo má značnou přesilu.

Co zde bylo řečeno, není ovšem míněno v tom smyslu, že by ofensiva, o níž nelze popírat, že dává kladné výsledky, byla již předem

hodna zavržení. Byla by to stejná chyba jako přímočaré zavrhování obrany. Ofensiva je na místě jen tehdy, je-li vedena dostatečnými silami, tak, aby mohly čelit všem pokusům nepřítele o zmaření rozhodujícího výsledku. Musí to tedy být prostředky, které materiálně a morálně převyšují prostředky nepřítele, což ovšem neznamená, že musí být celkový počet jich vyšší než celkový počet jich u nepřítele. Musíme být silnější tam, kde chceme rozhodnutí. Aby se však neuplatnila u nepřítele výhoda rychlosti moderních dopravních prostředků, je třeba jeho síly mimo rozhodné místo nějak vázat.

Lehkomyšlně spuštěná ofensiva má za důsledek hekatombu ztrát; důvěra podřízených, tato síla, kterou nic na světě nemůže nahradit, opustí velitele, morálka vojsk klesne a neúspěch ofensivy vede k defaitismu a k rozkladu armády stejně jako dlouho trvající pasivní posílení válka.

Základem úspěchu zůstává manévra a překvapení. Volnost manévru lze si zachovat jen zálohami. Překvapení mohou dosáhnout hned s počátku mohutným rychlým útokem.

Moderní zpravodajské prostředky však znesnadňují utajení příprav a nepřítel může se na překvapení připravit. Zbývá pak ještě překvapení na konci boje, proti němuž nepřítel nemůže již nic podniknout, byl-li správně upoután. Kdo překvapí nakonec, vyhraje.

Doc. MUDr. et RNDr. Bohumil Krajník:

Výzkum lidské konstituce a brannost.

Názory na potřeby armády, na nutnost zvýšit brannost státu a podobu event. budoucí války se u nás v posledních letech podstatně mění. Ukazuje se stále jasněji, že jde o příliš vážný problém, aby se mohl zanebrávat nebo svěřit lehkomyšlným hlavám. Stačí si připomenout slova známého socialisty Jaurése (cit. podle St. Yestera): „... Zabezpečit mír politikou jasnou a moudrou, mírnou a poctivou, zamítat rozhodně podniky násilné, loyálně přijímat a řídit se novými prostředky právními, které mohou řešit konflikty nenásilně, zabezpečit však také neohrožené mír zřízením obranného nástroje tak hrozného, že by i nejopovážlivější a nejhrabivější protivníci byli odvráceni od jakékoliv agresivní politiky, to je nejvyšší cíl socialistické strany.“ Armáda malého státu musí být vyzbrojena tím nejlepším a vedena těmi nejschopnějšími. Armáda naší republiky musí se lišit od armády států, kde jsou jiné režimy politické, svou ideologií, ale musí být vybudována aspoň stejně dokonale nebo ještě lépe. Možno tvrdit, ač se to zdá paradoxní, že armáda vybudovaná na vědeckém podkladě, je hlavní záštitou reálního pacifismu. Tím nemá být řečeno, že vystačíme jenom s technikou dokonalostí výzbroje a výcviku; stránka morální je stejnocennou složkou. Také je nutno stále více si uvědomovat, že se pojem brannosti státu nevyčerpává jen armádou, nýbrž že je to pojem daleko širší, který v sobě zahrnuje kvalitu veškerého obyvatelstva. Dnes už nelze s hlediska brannosti oddělovat od sebe vojáky a nevojáky ani vzhledem k celkové odolnosti státu, ani vzhledem k možnostem postižení za budoucí války.